

ALFÖLDI KALEIDOSZKÓP

A magyar vidék a XXI. században

Tiszteletkötet Csátori Bálint 70. születésnapjára

MTA KRTK RKI

ALFÖLDI KALEIDOSZKÓP

A magyar vidék a XXI. században

Első borítókép: A Tisza töltése a Tisza-kürti Arborétumban
Fotó: Hoyk Edit

Hátsó borítókép: Csatári Bálint az MTA emeritus kutatója cím átvételén 2018. január 22.-én
Fotó: Kovács András Donát

Fotó: Ujvári Sándor

ALFÖLDI KALEIDOSZKÓP

A magyar vidék a XXI. században

Tanulmányok a 70 éves Csatári Bálint köszöntésére

Szerkesztette:

Farkas Jenő Zsolt
Kovács András Donát
Perger Éva
Lennert József
Hoyk Edit
Gémes Tünde

Kiadja:

MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont
Regionális Kutatások Intézete

Felelős kiadó:

Dr. Fazekas Károly

A tiszteletkötet megjelenését támogatta:

BÁCSVÍZ Zrt.

ISBN 978-615-5949-06-7

Online kiadás

© MTA KRTK RKI és a szerzők

KECSKEMÉT, 2019

Tartalom

Köszöntők

A szerkesztők előszava.....	7
MÉSZÁROS Rezső: Köszöntő.....	8
MINAMIZUKA Shingo: Köszöntő.....	10
TIMÁR Judit: Táj, tér, hely – Csatári Bálint földrajza.....	12

Tanulmányok

BALCSÓK István - CZIBERE Ibolya - KOVÁCS Gábor - SZARVÁK Tibor: A lakhatási körülmények néhány jellemzője Hajdú-Bihar megye szegregátummal rendelkező településein.....	14
BALOGH András: Falu és morfológia.....	23
BELUSZKY Pál - BAJMÓCY Péter - (CSATÁRI Bálint): Magyarország településeinek dinamikai típusai napjainkban.....	30
CSAPÓ Tamás - KOVÁCS Gábor - LENNER Tibor: Békéscsaba morfológiája.....	46
CSORDÁS László: A magánüdülők építésének alakulása Magyarországon és az Alföldön 1981-től napjainkig.....	60
DURÓ Annamária: Gondolatok a tanyakutatásról.....	76
FINTA István: A magyar vidékfejlesztés sikereinek, kudarcainak speciális tényezői.....	84
GABORJÁKNÉ VYDARENY Klára: Az Alföld Kutatási Program néhány prognózisa és teljesülésük.....	99
GULYÁS Péter: A turizmus szerepe az alföldi járáások fejlettségében.....	106
HEGEDŰS Gábor - PINTÉR János: A ballószögi tanyavilág átalakulásának vizsgálata....	116
HOYK Edit - KANALAS Imre - FARKAS Jenő Zsolt - SZEMENYEI Gyula: Környezeti kihívások a városfejlesztésben Kecskemét példáján.....	133
KISS Attila: A városi tér érzetei - virtuális séta Kecskemét központjában.....	147
KOROM Annamária - HORNYÁK Sándor János - KOROM Pál Ferenc: A klímaadaptáció lehetséges szempontjai az Alföld településein.....	164
KOVÁCS Katalin - TAGAI Gergely: Zsugorodó vidéki térségek; a népességsökkenés demográfiai és tágabb összefüggései.....	174
KOVÁCS Teréz: A magyar alföldi tanyák múltja és jelene.....	184
LENNERT József: Vidéki újrastrukturálódás a visegrádi országokban – egy angolszász fogalom hazai adaptációjának kérdőjelei.....	197
MEZŐSI Gábor - BATA Teodóra - BLANKA Viktória - KOVÁCS Ferenc - LADÁNYI Zsuzsanna: A talajerózió változásának becslése 2035-ig a Mezőföldön.....	206
NAGY Gábor: Az Alföld lakáspiaci változásai – felfutás–válság–visszaépülés.....	220

NAGY Imre: A Tisza mente idegenforgalmának fejlesztési elképzelései Magyarország és Szerbia határ régiójában a fejlesztési dokumentumok tükrében.....	244
PERGER Éva – KOVÁCS András Donát: A Tanyafejlesztési Program vidékkutatói szemmel.....	254
PÓLA Péter: A vidékfejlesztés helyi erőforrás rendszere.....	264
RAKONCZAI János: Add már Uram az esőt! - Néhány gondolat a magyar mezőgazdaság és a klímaváltozás kapcsolatáról.....	276
SZABÓ Mátyás - PÉTI Márton - SALAMIN Géza: A Duna-Tisza közti Homokhátság fejlesztéspolitikai sors története az Európai Unió csatlakozásunkat követően.....	282
VELKEY Gábor: Miért éppen Szentesen....	298

Epilógus

KONRÁD György – RÁCZ Lajos: Újfalu, Bihar.....	304
GÉMES Tünde: Csatári Bálint publikációi.....	313

A ballószögi tanyavilág átalakulásának vizsgálata

HEGEDŰS GÁBOR, PINTÉR JÁNOS

HEGEDŰS Gábor: egyetemi adjunktus, SZTE, Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék

PINTÉR János: geográfus MSc hallgató, SZTE, Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék

KULCSSZAVAK: Ballószög, tanya, külterületi átalakulás, szuburbanizáció

ABSZTRAKT: A tanulmány célja a Ballószög külterületén végbemenő, 1990 utáni társadalmi-gazdasági átalakulási folyamat feltárása és a település tanyavilágára gyakorolt hatásának bemutatása. Kutatásunkban megvizsgáltuk, hogy miként alakult a község külterületének népessége az 1980-as évek vége óta kezdődő időszakról napjainkig. Továbbá, hogy ezalatt milyen változásokon ment át a társadalom az egyes külterületi részeken, és e változások milyen hatással vannak a külterület tanyavilágára napjainkban. A kutatás során főként a Központi Statisztikai Hivatal települési szintű, valamint települési szintnél részletesebb területi bontású népszámlálási adatait elemeztük. A statisztikai adatok elemzése után empirikus felmérést végeztünk annak érdekében, hogy megvizsgáljuk, az elmúlt évek társadalmi és gazdasági folyamatai milyen hatást gyakoroltak a község tanyás külterületére. Ez terepbejárást, valamint félig strukturált interjúk készítését foglalta magában. Megállapítható, hogy a Kecskemét közelsége miatti szuburbanizációs folyamat következtében Ballószög külterületi népessége folyamatosan növekszik, a külterületi lakások száma gyarapszik. Ez azonban külterületi körzeteként jelentős eltéréseket mutat. A tanyák gazdasági funkciója egyre inkább visszaszorul, helyette a lakófunkció válik meghatározóvá. A szuburbanizációval fokozottan érintett területeken pedig a hagyományos tanyai arculatot egyre inkább felváltja a kertvárosias látkép.

Bevezetés

Ahogy az elmúlt évszázadok során változtak a tanyák működését meghatározó természeti, társadalmi és gazdasági feltételek, úgy formálódott a tanyáról alkotott kép is. E sajátos településformának a megújulási képességét jól mutatja, hogy habár a klasszikus értelemben vett tanyákról napjainkban már nem igazán beszélhetünk, tagadhatatlan, hogy a tanyák megváltozott formában és szerepkörrel még mindig jelen vannak, szerves részét képezve a magyar településhálózatnak (Becsei 1993). Ugyanakkor a tanyán élő népességnek nem csak az abszolút száma, hanem a térbeli kiterjedése is csökken. Egyedül a Homokhátság területe az, ahol a tanyákon élő népesség például a szőlő- és gyümölcsstermesztési kultúrának köszönhetően képes volt nagyobb összefüggő területen fennmaradni a mai napig (Csatári, Farkas 2018). A tanyákat érintő változások egyik jellemző példája Ballószög, amely jelentős külterületi lakónépességgel rendelkezik, és országos viszonylatban ugyancsak kimagasló külterületi népességnövekedés jellemző a községre a rendszerváltozás óta (a szuburbán települések körében is). A növekedés azonban Ballószög külterületén térbelileg differenciáltan jelenik meg, és jelentős hatást gyakorol a tanyavilágra, a tanyák megjelenésére és funkciójára. Ennek megfelelően a Kecskeméttől távol eső nyugati területeken továbbra is a klasszikushoz hasonlóbb tanyák a meghatározóak. A település belterületétől keletre viszont leginkább olyan ingatlanok határozzák meg a külterület arculatát, amelyek megjelenésükben és funkciójukban általában a kertvárosi családi házakra emlékeztetnek.

Kutatásunk célja az volt, hogy feltárjuk a Ballószög külterületén végbemenő társadalmi-gazdasági folyamatokat, valamint azt, hogy ezek milyen területi differenciálódást eredményeznek a település tanyavilágában. Vizsgálatunkban azt elemeztük, hogy miként alakult a község külterületének népessége az 1980-as évek vége óta kezdődő időszaktól napjainkig. Továbbá, hogy ezalatt milyen változásokon ment át a társadalom az egyes külterületi részeken, és e változások milyen hatással vannak a külterület tanyavilágára napjainkban.

Annak érdekében, hogy választ kapjunk a feltett kérdésekre, vizsgáltuk a külterületen zajló demográfiai folyamatokat, valamint a külterületi ingatlanok jellemzőit a rendszerváltozástól napjainkig. Ehhez a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatbázisait, illetve a tőlük beszerezett, települési szintnél részletesebb területi bontású népszámlálási adatokat használtuk fel, valamint az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR) elérhető statisztikai adatbázisait. A statisztikai adatok elemzése után empirikus felmérést végeztünk annak érdekében, hogy megvizsgáljuk, az elmúlt évek társadalmi és gazdasági folyamatai milyen hatást gyakoroltak a község tanyás külterületére. Ez a terepbejárást, valamint a félig strukturált interjúk készítését foglalta magában.

A terepbejárás során az ingatlanok fizikai állapotát és az ingatlanok funkcióját mértük fel. Ennek érdekében 2019 márciusában terepbejárás során felmértük a település öt KSH körzetre osztott külterületét, összesen 946 fotót készítve az ott található ingatlanokról, melyek GPS koordinátáit szintén rögzítettük. Ezek után a Quantum GIS (2.18 verzió) szoftver segítségével a település vázlatos térképén ábrázoltuk a felmért ingatlanokat. A külterületi épületek, építmények fizikai állapotának meghatározásánál a külső megjelenés vizsgálatán alapuló osztályozási rendszert alkalmaztunk. A külterületi ingatlanok funkciója elemzése esetén a következő kategóriákat használtuk: gazdasági funkcióval rendelkező tanya, gazdasági és lakófunkcióval rendelkező tanya, lakótanya, szuburbán lakóingatan, „egyéb”, illetve lakatlan és romos tanyák. A gazdasági funkció alatt a helyben végzett mezőgazdasági, illetve egyéb gazdasági tevékenységet – például turizmus – értettük. Az ingatlanokat igyekeztünk annak alapján besorolni, hogy az ingatlanok kialakításáról milyen funkcióra következethetünk, illetve, hogy az ingatlanok körül milyen területhasználatra utaló objektumok és sajátosságok jellemzők.

Az empirikus kutatás második felében az interjúzás módszerét alkalmaztuk annak érdekében, hogy megtudjuk, az ott élők miként ítélik meg a külterület jelenlegi helyzetét és átalakulását, illetve az ott zajló folyamatokat. Ehhez kapcsolódóan 17 félig strukturált interjút végeztünk a község külterületi lakosaival és a jelentősebb érdekcsoportok képviselőivel 2019 áprilisában. Interjúalanyaink között 5 olyan lakos volt, aki a külterületre költözött, és 5, aki már a külterületen született. Továbbá, interjút készítettünk 3 gazdálkodóval, aki a település külterületén végez mezőgazdasági tevékenységet, az Aranykor Wellness és Termálfürdő tulajdonosával, a Ballószögi Lovasklub vezetőjével, a község egyik Tanyagondnokával, valamint a község megbízott főépítészével.

Ballószög általános társadalomföldrajzi jellemzői

Ballószög község Bács-Kiskun megyében található, a Kecskeméti járásban, a megyeszékhelytől 10 km-re, annak szűkebb belső várostérségi vonzáskörzetében. A település Kecskemét irányába jó megközelíthetőséggel rendelkezik, azonban zsáktelepülés jellegéből adódóan a környező községek közvetlenül csak mellékutakon érhetők el. Területe 3500 hektár, melyből 121 hektár (3,4%) belterület.

A mai Ballószög fejlődése alapvetően a 18. századra nyúlik vissza, és szorosan összekapcsolódik Kecskeméttel. A „hírös város” külső tanyazonájának részét képezte, ahol meghatározó tevékenység volt kezdetben az állattartás, később pedig a szőlő és gyümölcsstermesztés (Lettrich 1968). A tanyás térségek életében – így Ballószög esetében is – az 1890-es évektől az 1949-ig terjedő időszak jelentette leginkább a virágkört. Ekkor alakult ki Ballószög tanyasoros szerkezete, valamint a területen jellemző gazdálkodási forma és a tanyai társadalom. Az 1949 utáni időszak azonban jelentős változásokat hozott a tanyás térségek és Ballószög számára is. A tanyák egy jelentős részét tanyaközségekbe szervezték Magyarországon, ahova a tanyai népességet igyekeztek betelepíteni. Az államhatalom egyre több határrészt emelt települési rangra és igyekezett minél több külterületen élőt a mesterségesen kialakított településmagba költöztetni. A folyamatot igyekeztek gyorsítani azzal, hogy 1950-től rendeletben megtiltották az új tanyák létrehozását. Ballószög szintén az 1950-es évek elején lezajlott tanyaközségessítési program során nyerte el függetlenségét az anyatelepüléstől. Ekkor Kecskemét külső tanyazonáját adminisztratív módszerekkel önálló községekké szervezték. Bugac, Lakitelek, Nyárlőrinc, majd pedig Ágasegyháza, Helvécia, Ballószög Hetényegyháza, Szentkirály és Városföld tartozott ide. Ballószög község függetlenedését 1954-ben hirdették ki, melynek népesség ekkor 2310 fő volt (Csatári, Farkas, Kovács 2016).

Ballószög önállósá válását követő első pontosabb adatok a népességre vonatkozóan az 1960-as népszámlálási adatok voltak. Ezek alapján megállapítható, hogy a település népességének egy jelentős része még 1960-ban is külterületi lakos volt (91,9%), és a mezőgazdaságban dolgozott (83,1%). Hasonló arányokról beszélhetünk valamennyi Kecskemétből kivált tanyaközség esetében. Ennek legfőbb oka, hogy ezeken a területeken a gazdálkodás jellegéből, valamint a tanyai népesség magas arányából adódóan a szakszövetkezeti forma terjedt el, amely jól alkalmazkodott a helyi gazdálkodási sajátosságokhoz (Beluszky 1999; Csatári 2004). Mindezek ellenére 1960 és 1980 között Ballószög népessége – más tanyaközségekkel együtt – fogyásnak indult, különösen a külterületeken (1. táblázat). Ennek oka, hogy a szocialista rendszer meggyorsította a tanyák felszámolódását és a népesség foglalkozási átrétegződését. E változások sokszor kedvezőtlenül hatottak a tanyás térségek gazdaságára és társadalmi folyamataira. Az így kialakult kedvezőtlen gazdasági helyzet következtében Ballószögről is sokan elvándoroltak (Terbe 2004). A természetes szaporodás pedig hiába volt kedvező, nem tudta kompenzálni az elvándorlásból adódó népességcsökkenést. Továbbá, a külterületekre vonatkozó építési korlátozások ugyancsak akadályozták a népesség további növekedését a külterületeken is.

1. táblázat: A Kecskemétből kivált tanyaközségek külterületi és belterületi népessége (1960-2011)

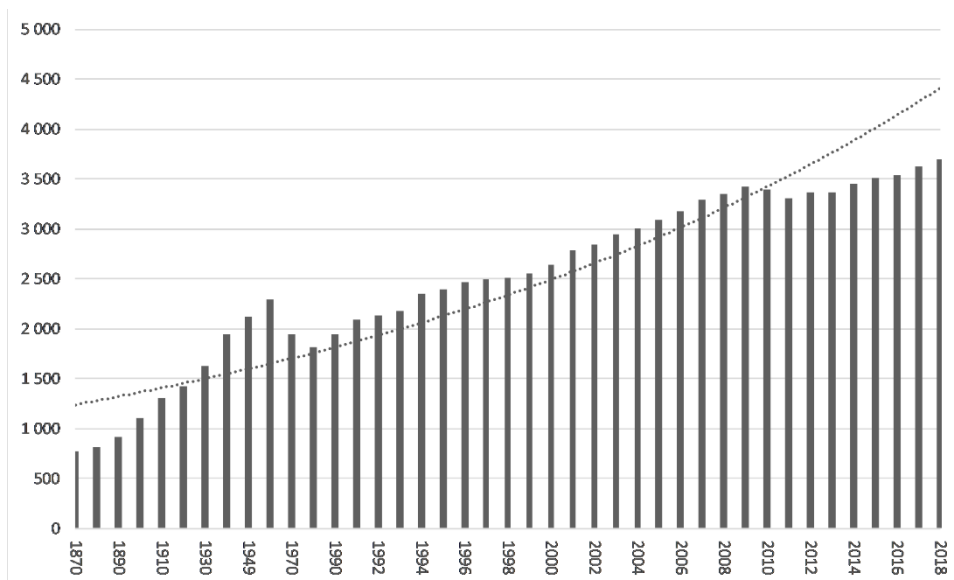
Év	Népesség	Balószög	Ágasegyháza	Bugac	Helvécia	Lakitelek	Nyarlórház	Szentkirály	Városföld
1960	Népesség összesen (fő)	2488	2346	5550	4826	4716	2802	3428	2216
	Belterületen élők aránya	8,1	25,3	15,9	0,9	42,0	24,0	6,1%	2,4
	Külterületen élők aránya	91,9	74,7	84,1	99,1	58,0	76,0	93,9	97,6
1970	Népesség összesen (fő)	1988	2295	4989	4320	4359	2576	2832	2148
	Belterületen élők aránya	18,8	29,4	22,5	7,8	53,5	43,4	8,6	19,8
	Külterületen élők aránya	81,2	70,6	77,5	92,2	46,5	56,6	91,4	80,2
1980	Népesség összesen (fő)	1864	2110	4257	3861	4545	2604	2158	2244
	Belterületen élők aránya	31,2	60,0	48,5	17,9	73,0	69,4	29,5	64,5
	Külterületen élők aránya	68,8	40,0	51,5	82,1	27,0	30,6	70,5	35,5
1990	Népesség összesen (fő)	1950	1956	3591	3055	4452	2392	1973	2252
	Belterületen élők aránya	57,5	72,9	73,3	41,2	85,0	79,8	47,3	74,8
	Külterületen élők aránya	42,5	31,4	36,3	58,8	15,0	20,2	52,7	25,2
2001	Népesség összesen (fő)	2672	1916	3118	3886	4453	2392	2032	2271
	Belterületen élők aránya	59,6	72,9	73,3	46,4	88,3	82,4	56,4	84,9
	Külterületen élők aránya	40,4	27,1	26,7	53,6	11,7	17,6	43,6	15,1
2011	Népesség összesen (fő)	3260	1893	2968	4451	4449	2300	1911	2156
	Belterületen élők aránya	57,7	74,0	75,5	48,2	88,6	81,0	59,4	85,7
	Külterületen élők aránya	42,3	26,0	24,5	51,8	11,4	19,0	40,6	14,3

Forrás: KSH népszámlálások (1960-2011) alapján saját számítás

Az 1980-as évektől jelentős fordulat következett be Ballószög demográfiai folyamataiban, ugyanis a község népessége jelentősebb növekedésnek indult. Ez a jelenség az 1980-as évek második felétől megindult szuburbanizációnak köszönhető. A városok urbanizációs robbanásának koncentrációs szakasza után ugyanis a mezővárosok szuburbanizációja következett be a tanyarendszer segítségével. Ennek megfelelően új tanyák kezdtek épülni, elsősorban a volt kertés tanyazonákban, illetve a városokból a népesség elkezdett kiköltözni a közeli tanyaközségekbe (Csatári 2010). Ennek a tanyás külterületet érintő szuburbanizációnak egyik legfőbb mozgatója a jó közlekedésföldrajzi helyzet, illetve a vonzó vidéki környezet, de gyakori indok a városi lakásnál jelentősen olcsóbb építési telek is (Tímár 1993). Ballószög a megyeszékhelyhez való közelsége és jó megközelíthetősége miatt pedig kedvező célponttá vált a városból kiköltözők számára. Ennek következtében a település népessége növekedésnek indult, az egyre csökkenő, természetes szaporulat ellenére is, amely 2011 után természetes fogyásba fordult át.

Ballószög község lakónépessége függetlenné válása óta tehát növekedett, mindössze 1960-1980 között történt jelentősebb csökkenés, illetve 2009-2011 között egy mérsékelt visszaesés (1. ábra). Mindent összevetve azonban a település 1954 és 2018 között 1388 fővel (60%) növelte népességét, amely kiemelkedő a térségén belül. 2018 végén a község népessége 3698 fő volt, népsűrűsége pedig 103 fő/km², amely a legnagyobb a Kecskeméti járás községei között, és nem sokkal marad el az országos átlagtól (105 fő/km²).

1. ábra: Ballószög lakónépességének változása 1870-2018 között

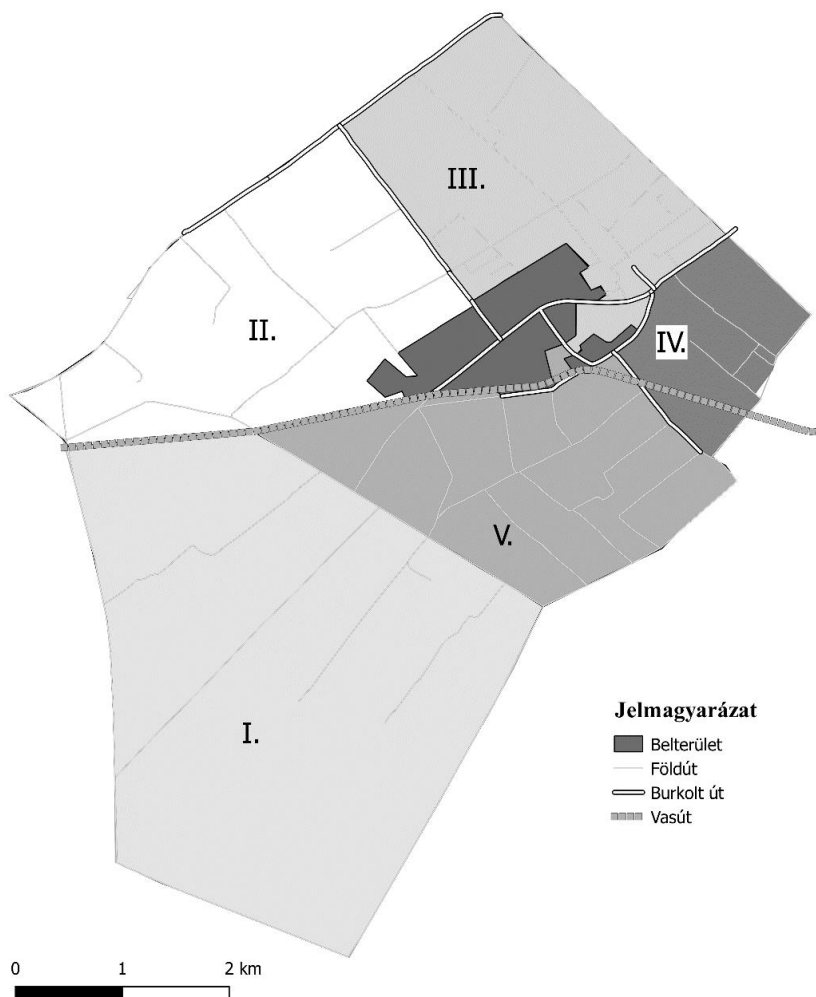

Forrás: teir.hu alapján saját szerkesztés

Ballószög külterületének jellemzői

Ballószög külterülete a KSH beosztása alapján öt statisztikai körzetet alkot, melyek részben követik a község függetlenné válása előtti területi egységek határait. A legnagyobb kiterjedéssel az I. körzet rendelkezik, amelynek területe Köncsőgpusztá egy jelentős részéből került kialakítása. A II., III. és részben a IV. körzet azon a területen helyezkedik el, amit 1954 előtt Külsőballószögnek neveztek, ám az utóbbi körzet legnyugatibb része egykor Belsőballószöghöz tartozott. Az V. körzet jelentős része pedig az egykor Helvéciahoz tartozó pusztaságból került kialakításra (2. ábra).

2. ábra: Ballószög külterületi körzeteinek KSH szerinti felosztása

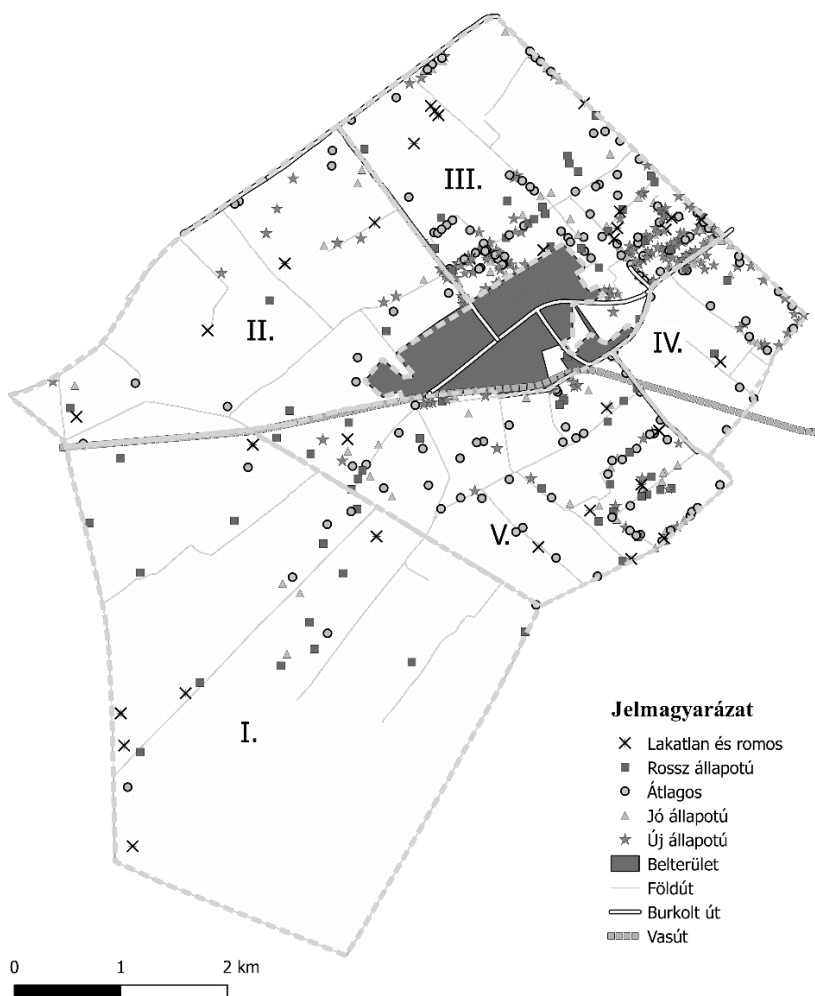

Forrás: KSH adatbázis alapján saját szerkesztés, 2019

Ballószög külterületi épületeinek állapotvizsgálatakor a következő tipizálást alkottuk (3. ábra). A „lakatlan és romos” kategóriába azok az ingatlanok kerültek, amelyek

beszakadt tetőzettel, hiányzó falakkal és nyílászárókkal rendelkeztek, melyből adódóan emberi lakhatásra teljesen alkalmatlanok. „Rossz” állapotúnak azokat tekintettük, amelyek a tetőzet rossz állapotú, a falakon jelentős repedések találhatók, ennek ellenére lakottak. „Átlagosként” értelmeztük azokat, amelyek esetében a tetőzet, a vakolat és a nyílászárók megviseltnek látszanak, de nincs jelentős sérülés. „Jó állapotú” kategóriába kerültek azok, amelyek csupán kisebb homlokzati hibákkal rendelkeztek, de a tetőzet és a nyílászárók jó állapotban voltak. „Új állapotúnak” pedig azok számítottak, amelyek esetében a tetőzet és a homlokzat, valamint a nyílászárók kifogástalan állapotúak, illetve azokat az ingatlanok, amelyek szemmel láthatóan felújítás alatt álltak.

3. ábra: A felmért tanyák kategorizálása fizikai állapotuk alapján

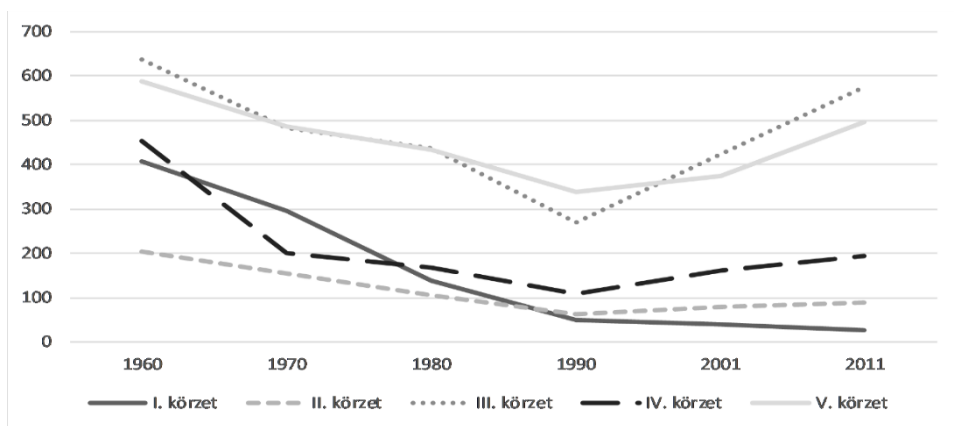

Forrás: saját felmérés alapján saját szerkesztés, 2019

A külterületi épületek terepi felmérésekor jelentős területi különbségeket tapasztaltunk KSH-körzetenként. A terepi felmérésünk eredményeit a KSH adatai szintén alátámasztották. Az ingatlanoknak a műszaki állapota – az ott élők társadalmi-gazdasági helyzetéhez hasonlóan – rendkívül vegyes. Alapvetően megállapítható, hogy a nehezen megközelíthető, ritkán lakott területeken jellemzők a legrosszabb állapotú ingatlanok. Ilyenek például az V. körzet távol eső dényugati, valamint a II. körzet belső, földúttal megközelíthető területei, de a település központjától távoli I. körzetében ugyancsak előfordulnak rossz állapotú tanyák. Ugyanakkor az is megállapítható, hogy az ingatlanok állapota egy szűk területen belül is sokszor vegyes képet mutat. Vagyis egyaránt találunk akár pár száz méter távolságon belül is jómódú városból kiköltözött családot komfortos ingatlannal, és szociálisan rászorulókat által lakott omladozó tanyát. A tanyai társadalom ilyen nemű polarizálódása növelheti a társadalmi elkülönülést, ami hosszútávon a hagyományos tanyai közösség széthullásához is vezethet (Vasárus 2016). A legjobb állapotú ingatlanok a már korábban említett szuburbanizációval leginkább érintett területeken a legjellemzőbbek.

A külterület népességének alakulásáról megállapítható, hogy jelentős népességcsökkenést szenvedett el az államszocialista időszak alatt (4. ábra). A rendszerváltást követően viszont a népesség fogyása megállt, majd növekedésnek indult, és napjainkban is kiemelkedően magasnak számít. A 2011-es a népszámlálási adatok alapján az akkori 3260 fős népességből 1379 élt külterületen, amely mintegy 42,3 százalékos arányt jelent. Ezt a Kecskeméttől függetlenné vált községek közül egyedül Helvécia múlja felül 51,8 százalékos külterületi népességével (2306 fő).

4. ábra: A külterületi körzetek lakónépességen változása 1960-2011 között

Forrás: TeIR, KSH népszámlálási adatok (1960-2011) alapján saját szerkesztés

Ballószögön a növekedés azonban területileg differenciált képet mutat. Elsősorban a község belterületétől keletre elhelyezkedő külterületi körzetek (III. és IV. körzet) voltak azok, amelyekben a legjelentősebb népességnövekedés történt. Ezekkel ellentétesen a kevésbé kedvező megközelíthetőségű nyugati körzetekre inkább a stagnálás vagy a nagyon enyhe növekedés (II. körzet), illetve fogyás jellemző (I. körzet). A község belterületétől délre elterülő V. körzet statisztikai szempontból

szintén jelentős népességnövekedést mutat, ám amíg a III. és IV. körzet esetében a növekedés a szuburbanizációs folyamatokra vezethető vissza, addig az előbbi esetében az 1998 óta működő idősek otthona által generált beköltözés szintén meghatározó.

A külterületi körzetek között jelentős különbségek mutathatók ki a korszerkezet tekintetében, amit jól mutat az öregedési index elemzése (2. táblázat). Látható, hogy a külterületi körzetek közül a kedvezőbb fekvésű III. és IV. fiatalos korszerkezettel rendelkezik. Ennél magasabb öregedési index értéket mutat a II. körzet, az I és az V. körzet pedig még az országos átlagot is meghaladó öregedési indexű. Utóbbi esetében azonban a körzetben az idősek otthona szintén torzítja az értéket, az előregedés irányába.

2. táblázat: Ballószög külterületi körzeteinek öregedési indexe 1990-2011 között

Öregedési index	1990	2001	2011
I. körzet	300,0	-	225,0
II. körzet	337,5	61,9	77,8
III. körzet	94,9	55,2	68,5
IV. körzet	92,3	47,5	52,2
V. körzet	85,3	90,1	253,4
összesen	106,4	75,3	119,6

Forrás: KSH népszámlálás (1990-2011) alapján saját számítás és szerkesztés

A külterületi lakásállományáról megállapítható, hogy – a lakónépességhez hasonlóan – a rendszerváltásig folyamatosan csökkent, majd növekedni kezdett. A külterületi lakásállomány bővülése elsősorban a települést érintő szuburbanizációra vezethető vissza, melynek mértéke folyamatosan nőtt az elmúlt időszakban. E növekedésben különösen érintettek a belterületről keletre eső területek, amelyek Kecskemét felé jó megközelíthetőséggel rendelkeznek, mint például a III. és a IV. körzet közúthoz közeli területei. Ennek következtében ezeken a külterületeken az egykori tanyás miliót egyre inkább felváltja a kertvárosias, szuburbán lát- és tájkép.

A lakásállomány bővülése is ezekben a körzetekben volt a legdinamikusabb. A III. körzetben 1990 és 2001 között 106-ról 148-ra, 2011-re pedig 198-ra emelkedett a lakóingatlanok száma, a IV. körzetben pedig 8-ról 52-re, majd 58-ra. A többi külterületi körzetben a rendszerváltás utáni időszakban inkább a lakásállomány kis mértékű fogyatkozása volt megfigyelhető. Az I. körzetben 19-ről 16-ra, a II. körzetben 27-ről 26-ra, az V. körzetben 117-ről 109-re csökkent az ingatlanok száma. A 2001 és 2011-es időszakban azonban már e körzetekben szintén kis mértékű bővülés figyelhető meg. Egyedül az I. körzet az, amely a 2011-es népszámlálási adatok alapján továbbra is fogyatkozó lakásállománnyal rendelkezik.

Alapvetően a szuburbanizáció következtében nem csak a lakások száma emelkedett, de azok komfortossága is jelentős mértékben javult a rendszerváltozás óta eltelt évtizedek során. 1990-ben a külterületi lakásállománynak csupán töredéke volt az, amely összkomfortosnak volt tekinthető, így mintegy 79,2 százalékát a komfort nélküli lakások képezték. 2011-re a népszámlálási adatok szerint a szükség és egyéb lakások szinte teljesen megszűntek, és a komfort nélküli lakások részesedése szintén visszaesett. Ugyanakkor az összkomfortos és komfortos lakások aránya jelentős mértékben emelkedett. A külterületi lakások 43,6 százaléka már összkomfortosnak

volt tekinthető, 34,5 százalék pedig komfortosnak. Ugyanakkor elsősorban a jó közlekedésföldrajzi helyzetű körzetek voltak azok, ahol a legintenzívebb volt a lakáskomfort javulása.

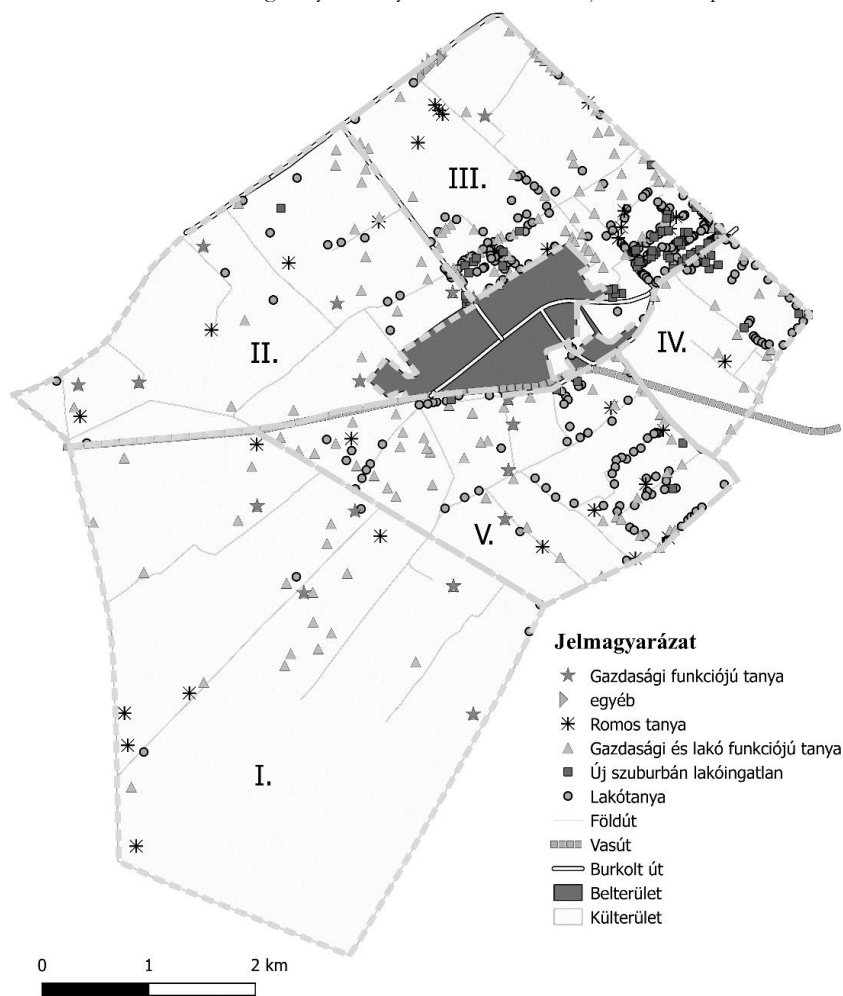
A terepbejárásunk során 556 tanya került felmérésre (5. ábra), melyek közül funkciójuk alapján mindössze 32 olyan volt (5,8%), amely egyértelműen lakatlan (ez az 1. típus, ami a lakatlan és romos tanyákat jelenti). Ezek az ingatlanok rendkívül rossz műszaki állapottal rendelkeztek, gyakran hiányzott a tetőzet, vagy csupán a falak maradtak fent. Területi elhelyezkedésüket illetően megállapítható, hogy mindegyik körzetben megtalálhatók. A lakatlan és a romtanyák kialakulása szoros összefüggésben van a tanyai népesség helyenként igen előregedett népességstruktúrájával. Ez a településforma ugyanis nem feltétlenül képes biztosítani azokat az életkörülményeket, amelyek az idős emberek számára szükségesek lennének. Az ebbe a kategóriába tartozó tanyák sokszor nehezen megközelíthetők, és távol esnek az egészségügyi és szociális szolgáltatásoktól. A tanyák fenntartása komoly munkával jár, a tanyai porta folyamatos karbantartásra, gondozásra szorul, amire egy idős ember segítség nélkül nem képes. A tanyai népesség korstruktúrájának fiatalítása pedig nélkülözhetetlen annak érdekében, hogy a tanya képes legyen fennmaradni és megújulni, azonban a fiatalabb korosztálynak általában csak nagyon kis részét vonzza a tanyán való élet és gazdálkodás. Ennek általában az a következménye, hogy a tanyák belátható időn belül elhagyottá válnak a tulajdonos halála miatt (Kiss 2010). Ballószög területén viszont a jelentős mértékű tanyaüresedés és pusztulás általánosságban nem jellemző, köszönhetően a község kedvező demográfiai folyamatainak.

A felmért tanyák között vannak olyanok, amelyek egyértelműen rendelkeznek gazdasági és lakófunkcióval (2. típus). Ezen belül számos alkategóriát – a mezőgazdasági kis- és nagytermelés, önellátás, vendéglátás alapján – különíthetünk el attól függően, hogy mennyire hangsúlyos a gazdasági funkció szerepe. Ezek együtt a teljes külterületi lakásállomány 29,5 százalékát alkotják (164 előfordulás). Területi eloszlásukat tekintve valamennyi külterületi körzetben jelen vannak, számukat tekintve a legtöbb a III. és az V. körzetben, és arányuk az I. és II. körzetben a legmagasabb. Ugyanakkor az arány kifejezetten alacsonynak mondható annak tükrében, hogy a tanya eredetileg a mezőgazdaság hagyományos üzemközpontja volt, ami a népességmegtartó erejét is ebből származtatta. Ehhez képest ma a tanyán élő családoknak csupán töredéke az, amely ilyen jellegű tanyákban él. És még kevesebb azok száma, akik versenyképesnek mondhatók és valóban jelentős termelőtevékenységet végeznek. A tanyák mezőgazdasági funkciójának csökkenése nem egyedi jelenség, a rendszerváltás után valamennyi tanyás térségben megfigyelhető volt. Az életmódban és értékrendben végbement változásoknak, valamint részben a szuburbanizációnak köszönhetően a tanyák egyre inkább mezőgazdasági funkcióval nem rendelkező lakóhellyé alakulnak (Molnár 2002; Gaborjákné Vydareny 2005; Kiss 2005).

Ennek következményeként a Homokhátság területén kifejezetten elterjedt tanyatípust képeznek azok a tanyák, amelyek érdemi gazdasági funkcióval már nem rendelkeznek (lakófunkciójú tanyák, 3. típus), viszont nem legújabb építésűek, és/vagy építészeti megjelenésükben még – legalább minimális mértékben – hasonlítanak a hagyományos tanyákhoz. A lakótanyák társadalma általában nem

tekinthető homogénnek, ugyan is a rendszerváltozás körül megindult migrációs folyamatok következtében számos társadalmi csoport található a külterületeken (Matula 2005; Csatári 2010; Bajmócy, Makra 2016).

5. ábra: A ballószögi tanyák elhelyezkedése és funkciójuk szerinti típusai

Forrás: saját felmérés alapján saját szerkesztés, 2019

Ballószög külterületén is a legnagyobb kategóriát a lakótanyák jelentik. Ha eltekintünk az új szuburbán lakóingatlanoktól, akkor a 3. típus a külterületi lakásállomány 49,5 százalékát alkotja (275 tanya). Ezen belül arányait tekintve a III., IV. és V. körzetben a legjelentősebb, ahol a külterületi épületek több mint felét alkotják, de az I. és II. körzetben szintén megtalálhatók. A III. körzetben az elhelyezkedésüket tekintve leginkább a település központjától keletre húzódó, és Kecskemét irányába tovább haladó közút menti területen fordulnak elő, ami fizikailag is elkülönül és gyakorlatilag önálló településrészt alkot. Ugyancsak jellemző ez a folyamat a központtól északra található Jókai út közelében húzódó területre. A IV. körzetben leginkább a helvéciai

Szabó Sándor teleppel, illetve Kecskemét-Kadafalvával határos területen találhatóak meg, míg az V. körzetben leginkább a körzet délkeleti területein, a belső szőlőterületek között, illetve közvetlenül a település belterületétől délre húzódó részen helyezkednek el.

A külterületen külön kategóriaként értelmezzük azokat a legújabb építésű szuburbán lakóingatlanokat (4. típus, 5. ábra), amelyeknek a hagyományos tanyákétól teljesen eltérő, új építészeti stílusú a megjelenése, és csupán lakófunkciójuk. Itt jegyezzük meg, hogy e típus természetesen nem fedi le teljesen a szuburbán kiköltözők által lakott ingatlanok csoportját, ami tágabb, mivel nem csak a 4. típusba tartozó ingatlanokban élnek a városokból kiköltözők. A 4. típus képviselőivel a régi tanyák közé ékelődve, például a IV. vagy az V. körzetben találkozhatunk, de egyre inkább az a jellemző, hogy saját településrészt kezdenek alkotni, mint ahogyan az III. körzetben történik. Számukat tekintve a III. körzetben található a legtöbb ilyen lakóingatlan (42 darab), de valamennyi körzetben előfordulnak különböző számban. A külterületi vizsgált ingatlanokon belüli arányuk egyelőre csupán 10,6 százalék (59 előfordulás), de létszámuk folyamatosan növekszik, a jövőben a külterület arculatának meghatározó tényezőivé válhatnak.

A csak gazdasági funkcióval rendelkező, már nem lakott tanyák (5. típus) mezőgazdasági telephelyként szolgálnak, és felmérésünk alapján kisebb csoportot jelentenek (3,1 %, 17 tanya). A IV. körzet kivételével az összes többiben előfordulnak, Ballószög belterületéhez közelebb is, arányuk az I. körzetben a legmagasabb. Az „egyéb”, 6. típusba tartozó külterületi ingatlanok külső megjelenésük és területhasználatuk alapján felmérésünk módszertanát követve nem egyértelműen besorolhatóak (9 ingatlan, 16 %). Ritka előfordulásuk miatt nem elemizzük ezeket bővebben.

A külterületi lakosok és gazdasági szereplők véleménye a külterületi átalakulásáról

Hogy mélyrehatóan megismerhessük a külterületen zajló folyamatok következményeit, 17 félig strukturált interjút készítettünk. Az interjúalanyok körében 5 olyan személy volt, aki a külterületre költözött, és 5, aki már a külterületen született. Továbbá interjút készítettünk a gazdasági szféra és az önkormányzat képviselőivel, ennek megfelelően 3 gazdálkodóval, akik a település külterületén végeznek mezőgazdasági tevékenységet, valamint az Aranykor Wellness és Termálfürdő tulajdonosával, a Ballószögi Lovasklub vezetőjével. Az önkormányzatot illetően a község egyik tanyagondnokát, valamint a község megbízott főépítészt tudtuk interjúzás céljából elérni.

A külterületi lakosok körében az ide költözött lakosok válaszai alapján megállapítható, hogy a szuburbanizáció legfőbb oka a nyugodt csendes környezet iránti igény, valamint a megfizethető, Kecskemét közeli ingatlan. A tanyás külterületet érintő szuburbanizáció azonban társadalmi szempontból nem egységes folyamat, a városból kiszoruló lakosok és a tehetősebb kiköltözők egyaránt részt vesznek benne (Bajmócy, Ilcsikné Makra, Tóth 2018). A migrációs folyamatok következtében pedig a tanyai társadalom sokszínűvé válik (Takács 2005). Azok, akik a község

szuburbanizáció által leginkább érintett területeire költöztek, nem tekintik magukat tanyai lakosnak, és nem is végeznek mezőgazdasági tevékenységet, valamint a helyi közösséggel sem ápolnak szorosabb kapcsolatot a jószomszédi viszony nál. Ugyanakkor egyes kiköltözők a közösségi élet fellendülésének lehetőségét látják a szuburbanizáció erősödésében: „A közvetlen szomszédságunkban folyamatban van mindkét oldalon az építkezés. Amennyiben beköltöznek, akkor biztos összejárunk majd időközönként, mert egy korosztály vagyunk, náluk is vannak gyerekek, így lesz közös időtöltés” (szuburbanizálódó külterületre költözött fiatal családapa).

Az ideköltöző lakosok kritikákat elsősorban az út és közműhálózat hiányosságaival kapcsolatban fogalmaznak meg, és fejlesztési prioritásként ezeket határozzák meg leginkább. A külterületi népesség növekedését kedvező folyamatnak tartják, amely véleményük szerint fokozódni fog. A klasszikus tanyavilág fennmaradásában viszont bizonytalanok. Azok, akik a település belterületétől nyugatra elterülő külterületekre költöznek ki, gyakran városból kiszoruló szegényebb családok, akik új ingatlan építése helyet a már meglévő régi tanyákat vásároltak meg lakhatás céljából. E tanyáknak a jelentős része így elsősorban lakófunkciót tölt be. Ennek ellenére magukat tanyai lakosoknak tartják, vagyis a tanyai identitást számukra a nyugodt környezetben való életet jelenti, érdemi helyi gazdasági tevékenység végzése nélkül.

A külterületi lakosok közül azok a hagyományosan, régóta itt élő interjúalanyok, akik a szuburbanizáció által jobban érintett külterületeken laknak, negatívumként élik meg a lakókörnyezetükben zajló folyamatokat, mert ez véleményük szerint veszélyezteteti környezetük nyugodt, csendes jellegét: „Én itt születtem. Akkor még nagyon jó nyugalom és csönd volt. De most már kezdem azt érezni, hogy ugyanaz van, mint ami bent a faluban. Tehát, hogy minden háznál kutya, füstölnek, dörömbölnek, szól a zene úgy, hogy a hatodik szomszéd is hallja. Én ezt nem szeretem” (szuburbanizálódó külterületen élő tősgyökeres külterületi lakos). A szuburbanizációval kapcsolatosan az önkormányzat településpolitikáját illető kritikákat is említene néhányan: „Most csak azért, hogy többen legyünk, azért nem kéne eltömbösíteni az egész külterületet. (...) Nem akarom az önkormányzatot becsülni, de ez azért egy kicsit negatív dolog. Örülök, hogy jönnek, meg hogy többen leszünk, de Ballószög akkor se legyen város, ne legyen Kecskemét elővárosa, de úgy látom, hogy előbb-utóbb ez lesz belőle” (szuburbanizálódó külterületen élő tősgyökeres külterületi lakos).

Szerintük a régi és az új lakosok közti életmódbeli és területhasználati különbségek is gyakran konfliktust eredményeznek. Ezt a tényt megerősíti a Ballószögi Lovas Klub vezetőjével folytatott interjú is, akinek állítása szerint az új lakosok között vannak olyanok, akik nem hajlandók alkalmazkodni a régebb óta itt élő emberek szokásaihoz, és ebből származik a konfliktusok nagy része: „Sokan úgy vannak vele, hogy kiköltöznek ide, mert friss a levegő, meg szép a környezet, de alkalmazkodni a régiek szokásaihoz már nem igazán szeretnének. Ez egyre jellemzőbb, ahogy egyre több ember költözik ki, főleg itt az új részen, Kecskemét közelében” (Ballószögi Lovas Klub vezetője).

A szuburbanizáció által kevésbé érintett, távolabbi nyugati területeken élő őslakosok pedig inkább a népesség kicserélődéséről számoltak be, semmint annak látványos gyarapodásáról: „Errefelé nem nagyon építkeznek, de azért fogyni se fogyunk. Jönnek újak a régiek helyére” (külterületi lakos). Ebből adódóan a jelentős építkezések

helyett, a régi tanyákba való beköltözés a jellemző. Ezért ezeken a területeken a népességcsere miatti elidegenedést, és ennek következtében a közösség felbomlását, valamint a mezőgazdasági tevékenység felhagyása miatti környezeti degradációt nevezik meg negatívumként: „Azok, akik régebb óta ismerik egymást azok kihálnak, az újakkal meg már nemigen beszélgetünk. Mindenki elvan a maga bajával” (külsőterületi lakos). A település külsőterületén az ott élők közötti bizalom szintén csökken szerintük: „Ami eltávolítja az embereket, az az, hogy sok a beköltöző, emiatt nagyobb a bizalmatlanság, mint régen. (...) A régi tanyákba új lakók jöttek, akik már nem foglalkoznak a környékkel.” A tájhasználat változása egyes őslakosok szerint kedvezőtlen: „Nem olyan szépem művelt már, mint régen. Most minden tiszta gaz (...) Nagyon megváltozott. Ez régen olyan szép kis hely volt, mindenhol szőlő volt, meg gyümölcs. Most meg már mindent felszántottak, mindent lebitoroltak, el van minden hanyagolva” (külsőterületi lakos).

Az említett negatívumok viszont alapvetően nem készítetik ezeket a lakosokat az elköltözésre. A tanyagondnok interjúalany véleménye alapján ez azért lehetséges, mert egyrészt a településen belüli távolságok nem jelentősek, így nem okoz különösebb nehézséget a külsőterületen való élet, másrészt a tanyán élőket rendszeresen látogatják a rokonok és a barátok, ami ellensúlyozza például a magányból és az elidegenedésből eredő magányt.

A megkérdezett, külsőterületi születésű interjúalanyok mindegyike végzett korábban mezőgazdasági tevékenységet, ám azt napjainkra már jelentősen leépítette, vagy felhagyott vele. Elmondásuk szerint még vannak olyan gazdálkodók, akiknek ez jelenti a megélhetés legfőbb forrását, de egyre inkább a mezőgazdasággal foglalkozók számának csökkenése jellemző. Ugyanakkor a megkérdezettek többsége szerint a tanyavilág mindezek ellenére nem fog eltűnni, mert olyan igényeket elégít ki, amelyek a jövőben is jelen lesznek, úgymint a csendes, nyugodt környezet iránti igény, valamint az állattartás iránti vágy. A tanyák gazdasági funkciójának leépülését az interjúalany gazdáink válaszai szintén megerősítik. Összességében pesszimisták a gazdaságuk helyzetét tekintve. Ennek okát a felvásárlókkal szembeni kiszolgáltatottságban, az egyre dráguló eszközökben, a munkaerő hiányában, valamint az őket sújtó túlszabályozásokban látják: „Maga a termelés és termékértékesítés, főleg a nagy felvásárlók és üzletláncok felé történő értékesítés ma már nagyon nem kifizetődő. Abban nagyon nincs már pénz. A növényvédőszer, az üzemanyag, a műtrágya árai egyre növekednek, a gyümölcs felvásárlási ára pedig nagyon lent van. Így nem látom túl pozitívan a jövőt” (külsőterületi gazdálkodó).

E problémák enyhítésében a szövetkezetek és gazdakörök sem tudnak érdemi segítséget nyújtani, mert interjúalanyaink szerint tevékenységük sajnos sokszor csak formai: „Szinte minden faluban van ilyen gazdakör, aminek ez volna a szerepe, hogy segítsen. De ennek a tagsági oldala az nagyon kevés és érdemi segítséget sem kap az ember. (...) De ez más településeken is így van. Mindenhol jellemző az érdektelenség és a széthúzás” (külsőterületi gazdálkodó).

A nehézségek miatt többen is leépítést, illetve a tevékenységük végleges felszámolását tervezik. Sajnálatosnak tartható, hogy nem tekintenek kitorési lehetőségként például a biogazdálkodásra, mivel elmondásuk szerint túl nagy költségekkel és túl kevés bevétellel járna. A biotermékek iránti keresletet csak átmenetinek tartják, amire hosszútávon nem érdemes építeni: „Szerintem ez csak egy felfutó divat, hosszútávon

nem éri meg vele foglalkozni” (külterületi gazdálkodó). Egy másik interjúalany véleménye alapján: „Az a meglátásom, hogy ez a biotermelés azért erősen marketing szagú” (külterületi gazdálkodó). Álláspontjuk szerint a mezőgazdaság jelentősége egyre inkább csökken Ballószögön, és egyre kevesebben lesznek, akik ebből szeretnének megélni. Szerencsére, ennek ellenére találhatunk olyan tanyákat, amelyeket a nehéz piaci körülmények ellenére is képesek voltak megújítani az ott élők, mivel napjaink igényeit kielégítő gazdasági tevékenységet végeznek. Ilyen többek közt az I. körzetben található biogazdasággal, vagy a falusi turizmussal, vendéglátással foglalkozó tanyák. Ezek a progresszív tevékenységek azok, amelyek képesek lennének arra, hogy a tanyákat életben tartsák. Sajnos azonban elterjedtségük nem számottevő, emiatt a jövőben mindenféleképpen az ilyen jellegű kezdeményezések nagyobb támogatása szükséges. Az ilyen, új szerepköröket betöltő tanyák nehezebb helyzetére utal, hogy Ballószög külterületén volt olyan eredetileg falusi turizmussal foglalkozó tanya, amely kénytelen volt feladni gazdasági funkcióját, és napjainkban már csupán lakóingatlanak tekinthető.

A mezőgazdasági tevékenység súlyának csökkenését igazolják az elmúlt évtizedek hivatalos, népszámlálási adatai is. 1990-ben még a mezőgazdasági ágban dolgozott az aktív külterületi népesség 36,5 százaléka (134 fő), 2001-re ez az arány lecsökkent 14,8 százalékra (59 fő), ami 2011-ben pedig mindössze 5,3 százalékra tehető (30 fő). A gazdálkodók által említett problémák, és ezek miatt a gazdálkodási hajlandóság csökkenése nem csak Ballószög, de más tanya területre ugyancsak jellemzőek. A 2016-os tanyafelmérés tanulsága szerint a gazdálkodó tanyáknak ugyanis mindössze 19 százaléka gazdálkodik elsősorban értékesítési célból (Romvári, Pap-Szuromi 2018). A ballószögi külterületi lakosok és az ott gazdálkodók véleményét megerősíti a tanyagondnok is, aki szerint a tanyák jelentős része már csak lakófunkciót tölt be. Szerinte mindössze néhány jelentősebb gazdálkodó van, aki még ebből próbál megélni, de a tapasztalatai szerint már az önellátásra való törekvés is egyre inkább visszaszorulóban van.

Ballószög külterületén nem csak mezőgazdasággal, illetve tanyai turizmussal foglalkozó vállalkozások fordulnak elő, hanem olyan jelentős szolgáltatást kínáló komplexumok is, mint az Aranykor Idősek Otthona Wellness és Termálfürdő. A tulajdonosa elmondása szerint további fejlesztések várhatók a Termálfürdő közelében a külterületen: „egy lakóparkot szeretnénk megvalósítani a fürdő szomszédágában, egy ilyen kis 1000 fős minivárost. Ez, úgy gondolom, előnyére tud válni mind a falunak, mind magának a fürdőnek”. Elmondása alapján egy olyan településrészt terveznek itt létrehozni, ahol különböző üzleteket, szolgáltatásokat lehet igénybe venni. A tulajdonos szerint a községnek számos kihasználatlan erőforrása van, amelyekre érdemes építeni. Megemlítette többek között a csendes kertvárosi arculatot, a tanyai örökséget. Lehetőséget lát továbbá a település népességének növekedésében is. Szerinte akkor válhat Ballószög egy sikeres élhető településsé, „ha megtanuljuk összeolvasztani az újonnan beköltözők és a régebb óta itt élők által hordozott kultúrát”. Véleménye szerint a település polgármestere erre törekszik, és igen jól csinálja ezt a politikát. Összességében úgy látja, hogy Ballószög jó irányba fejlődik, és a jövőben is meg tud maradni egy élhető településnek, melyben a külterületnek kiemelt szerepe van a csendes, nyugodt légkör miatt, amely számos új családot vonz a településre.

A település külterületének jövőjével, településrendezési lehetőségekkel, illetve kihívásokkal kapcsolatban a település főépítészének a véleménye, hogy a település vezetői a legtöbb Kecskemét környéki településhez hasonlóan igyekeznek kihasználni a Kecskemétre betelepült Mercedes gyár által generált ingatlanpiaci igényeket. Ennek kihasználása érdekében Ballószög építési telek kialakítási programot indított, amihez jelentős tartalékokkal rendelkezik.

A település külterületének átalakulásáról elsősorban a 2018 óta bekövetkezett változásokat emelte ki. A rendezési terv módosításai alapján a központi belterülethez, a település beépítésre szánt területeinek határához közeli területek azok, amelyek átsorolásra kerültek beépítési szándék miatt. Ez a belterület területi növekedését eredményezi a közeljövőben. A főépítész szerint a legfőbb feladat ehhez kapcsolódóan az, hogy a település úgy használja ki az építési telkek iránti keresletet, hogy közben ügyeljen annak léptékére, am így nem megy a település élhetőségének rovására. A településrendezési kihívások terén a főépítész alapvetően két főbb jelenséget vázolt fel. Egyrészt hosszútávon fennállhat a veszélye, hogy túlzóan nagy igény lép fel a beépítésre szánt területek iránt, másrészt pedig a lakosok részéről felmerülhet az igény a külterületi telkek beépíthetőségének 10 százalékra növelésére. Ezek a felmerülő igények nagy terhet róhatnak nem csak az önkormányzatra, hanem a településre is a fenntarthatóság szempontjából. Továbbá, a község külterületein elhelyezkedő tanyák sorsára is hatással lehetnek, amelyek állagmegóvása fontos feladatnak tekinthető.

Véleménye szerint a község vezetése településfejlesztési tevékenység szempontjából igen aktív, és alapvetően olyan döntések születnek, amely a település hosszútávú érdekeit tartják szem előtt. Ilyen beruházások többek között a közművesítés, az intézmények felújítása és energetikai korszerűsítése. A külterületekre vonatkozóan szintén jelentős beruházásokra lehet számítani a jövőben. Ilyen fejlesztések többek között az Aranykor Idősek Otthonához köthető jelentős tervek. Ezek ugyan még egyeztetési fázisban vannak, de megvalósulásuk esetén jelentősen megváltoztathatják a település és a külterület arculatát. A főépítész szerint ezekben hatalmas lehetőségek rejlenek, de nem szabad elfeledkezni a területi adottságok racionális használatáról.

Összefoglalás

Az 1980-as évek közepétől az egyre enyhülő külterületeket érintő építési szabályozások, valamint a Kecskemétről meginduló szuburbanizáció következtében Ballószög külterületi népessége növekedésnek indult, ezzel együtt pedig a komfortos és összkomfortos lakóingatlanok száma és aránya is emelkedett. Ez azonban külterületi körzeteként differenciált képet mutat. A legnagyobb mértékű növekedés a külterületek azon részein jellemző, amelyek a település belterületének közelében húzódnak, illetve kedvező közlekedésföldrajzi adottságokkal rendelkeznek Kecskemét irányába.

A legtöbb lakos a megfizethető vonzó csendes környezet látja a külterület legfőbb pozitívumának és vonzerejének. Összességében a lakosok meg vannak elégedve a lakókörnyezetükkel, de egyre több a konfliktus a régi és az új lakók között az eltérő igények és életvitel miatt, illetve az összetartozástudat szintén gyengült. Kutatási

eredményeink alapján a tanyákon folytatott gazdasági tevékenység visszaszorulóban van, és egyre inkább a lakófunkció dominanciája figyelhető meg. A település önkormányzata lehetőséget lát a népesség növekedésében, és a beköltözők telek iránti igényeit telekalakítási programmal, valamint közműhálózat fejlesztéssel igyekszik kielégíteni. Ugyanakkor javasoljuk, hogy ezek az intézkedések visszafogott léptékben történjenek, mert a túlzott népességnövekedés hosszútávon a külterület élıhetőségének rovására mehet. Kiemelten fontos lenne olyan intézkedések és fejlesztések megvalósítása, amely növeli a külterület és a község fenttarthatóságát.

Irodalom

- Bajmócy P., Makra Zs. (2016): Központi-, egyéb belterületek és külterületek népesedési trendjei Magyarországon 1960-2011 között. *Településföldrajzi Tanulmányok*, 2., 3-21.
- Bajmócy P., Ilcsikné Makra Zs., Tóth L. (2018): A hazai külterületek átalakulása 1990 után. *Településföldrajzi Tanulmányok*, 1., 3-17.
- Becsei J. (1993): A tanya-fogalom tartalmáról. *Földrajzi Értesítő*, 1-4., 35-38.
- Beluszky P. (1999): *Magyarország településföldrajza*. Dialog Campus Kiadó, Budapest- Pécs
- Csatári B. (2004): A tanyák változásairól általában: A tanya, mint rendszer. In: Csatári B., Kiss A. (szerk.): *Tanyai kaleidoszkóp: A 2002-2003. évi tanyakollégium munkájának eredményei*. MTA RKK Alföldi Tudományos Intézete, Kecskemét, 6-18.
- Csatári B. (2010): A tanya, mint a településrendszer különlegesen változó része. In: Glatz F. (szerk.): *Párbeszéd a vidékért: A magyar tanyás vidék*. MTA Történettudományi Intézet, MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 11-20.
- Csatári B., Farkas J. Zs., Kovács. A. D: (2016): Egy alföldi tanyás mezőváros terének dinamikus változásai Kecskemét példáján. In: Kókai S. (szerk.): *A változó világ XXI. századi kihívásai: tanulmánykötet Prof. Dr. Hanusz Árpád egyetemi tanár 70. születésnapja tiszteletére*. Nyíregyházi Egyetem Turizmus és Földrajztudományi Intézet, Nyíregyháza, 89-111.
- Csatári B., Farkas J. Zs. (2018): Az alföldi tanyák változó szerepe a településszerkezetben. *A Falu*, 3., 33-48.
- Gaborjáné Vydareny K. (2005): A tanyai gazdaságok életképessége. In: Vydareny K. (szerk.): *A tanyás térségek gazdasága. Tanyakutatás, 2005. Kutatási jelentések, 2. füzet*. MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet, Kecskemét, 34-57.
- Kiss A. (2005): A tanya épített környezete. *Tanyakutatás, 2005. Kutatási jelentések, 4. füzet*. MTA RKK Alföldi Tudományos Intézete, Kecskemét
- Kiss A. (2010): Helyzetkép az átalakuló tanyákról, 1989-2009. In: Glatz F. (szerk.): *A magyar tanyás vidék*. MTA Történettudományi Intézet. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 21-29.
- Lettrich E. (1968): *Kecskemét és tanyavilága*. Földrajzi Tanulmányok, 9., Akadémiai Kiadó, Budapest
- Matula A. (2005): A tanyai társadalom tipológiája és életkörülményei. In: Takács A. (szerk.): *A Homokhátsági tanyák társadalma és szociális problémái. Tanyakutatás, 2005. Kutatási jelentések 3. füzet*. MTA Regionális Kutatások Központja, Alföldi Tudományos Intézet, Kecskemét, 50-89.
- Molnár M. (2002): Megélhetés a tanyán a mezőgazdaság talaján. In: Csatári B., Kiss A. (szerk.): *Tanyai kaleidoszkóp: A 2002-2003. évi tanyakollégium munkájának eredményei*. MTA RKK Alföldi Tudományos Intézete, Kecskemét, 78-86.
- Romvári R., Pap-Szuromi O. (2018): Tanyafelmérések tanulságai, *A Falu*, 3., 9-20.
- Takács A. 2005: A Homokhátság tanyai, külterületi lakosságának társadalmi vizsgálata. In: Takács A. (szerk.): *A Homokhátsági tanyák társadalma és szociális problémái*. Tanyakutatás 2005. Kutatási jelentések 3. füzet MTA Regionális Kutatások Központja Alföldi Tudományos Intézet, Kecskemét, 22-47.
- Terbe I. (2004): *Ballószög története 1954-2004*. Ballószög község Önkormányzata, Ballószög
- Timár J. (1993): Az alföldi szuburbanizáció néhány sajátossága. *Alföldi Tanulmányok* 15., Békéscsaba, 217-230.
- Vasárus G. (2016): Külterületi szuburbanizáció és szegregáció: Példák vidéki agglomerációk konfliktusaira. *Településföldrajzi Tanulmányok*, 1., 84-94.